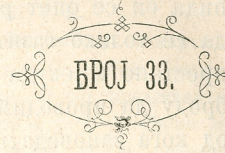




# ПОЗОРИШТЕ.



УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издаје свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

## УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

### IV.

На Реци провео је Коста годину дана, за које је време свршио наутику, којој течај иначе две године траје.

После тога крене се као свршен наутичар у Трст, да се ангажује на брод и да тако ступи једном у морнарску службу.

Први корак у овом новом животу морао је већ у нечем разагнати његове илузије. Предусретај и дочек од стране капетана био је такав, да младог морнара није могао баш јако привлачити новом позиву и новом животу.

„Чега ради сте ви дошли овамо? Хоћете ли да будете господин на броду или прави морнар?“ То је било прво питање, што је капетан брода на Косту управио.

„Не ћу да будем господин, хоћу да будем прави морнар“, био је Костин одговор на ово питање.

„Е кад то хоћете, а ви се онда морате привикнути свима тешкоћама и неугодностима морнарског живота. — Тако ћете имати данас да оперете моју собу, иштите нека вам даду четку и све друго, што је потребно!“ — гласио је крути одговор капетанов.

Тако је Коста са обичном раденичком службом отпочео онај најлепши, најугоднији и најслободнији живот, који му је његова младићка машта негда у најкраснијим бојама представљала.

У његовим мемоарима и у опште у његовим списима не налази се нигде ништа забележено о његовом морском путу и животу. Или није имао времена да бележи, или га је овај живот тако разчарао, да није имао ни воље, да га се сећа, а још мање да из њега што каснијем спомену предаје.

Брод, на који је Коста ступио, звао се „Јозић“. Исти је брод тога пута путовао из Трста

преко Крфа и Цариграда у Одесу. Кад се исти из Одесе натраг враћао, сазрела је већ била у Кости мисао, да се ове беде, коју је сам себи на врат натоварио, што пре ослободи. Напоследку није овај живот ни његовом слабом и нежном телесном саставу баш ни мало одговарао.

У Цариграду му је испало за руком, да се брода опрости, и о томе имаде у његовим хартијама опширнијих бележака и описа, из којих ћемо по неке ствари саопштити, које ће његов тадањи живот и положај боље илустровати моћи, него ово наше ладно и сувопарно излагање.

„Било је пред вече око седам сахата“, овако почиње Коста свој опис. „Стајао сам наслоњен на „капо банди“ (наслон око брода) и гледао сам у Боспор, како се по њему ломе месечни зраци.

„На броду никога до мене и два дечка — остали морнари сви су на копно отишли били.

„Гледао сам тако подуже времена укоченим погледом, а удубљен у свакојаке мисли. Мислио сам на своју постојбину, од које сам сад тако удаљен, мислио сам на мога оца, који можда у исто доба то исто чини, и мислио сам...

„Но мислио сам и на моје жалосно стање. Удаљен од својих не имадох овде душе, која би ме разумела, које би самном плакала и певала. Капетан, коме сам писар био, зло је самном поступао. Грдио ме је по цео дан, надевао ми свакојака имена и говорио ми је непрестано, да из мене неће бити ништа. Но све то беше још како тако, само да сам слободе уживати могао. Али тужан! Био сам роб — с брода никуд ни камо.

„После свију ових мисли ударе ми сузе на очи. „Еј тужан!“ шапутао сам уздишући, „кад ћу се једном опростити ове невоље?!...“ Па

онда би се опет разједио . . . Та је ли могуће, да се толико газити дајем? Ја, који сам се не-престано којекуда скитао, морам и дан и ноћ на броду да проводим, ја, који нисам дао себи ни од кога заповедати, морам да угађам сада лудој ћуди капетановој? . . . Та нећу више на броду остати ма да . . . да, али ако ме у ланци у Трст пошље? . . . Зар ми није и ономадне казао, да је његова брига већ како ће ме кући оправити, ако ми само на ум падне да оставим брод? . . . Па шта онда?

„Овако пола жалостан а пола љутит отиснем

се са „капо банде“, прескочим у трипут басамаке, који воде доле у брод и уђем у моју собу. Механично турим руку испод постеље, извадим боцу с румом и напијем се подобро. Одмах осетим да ми је лакше! Извадим затим из дуванкесе добру шаку красног турског дувана, направим си смотку, па изиђем опет на „коверту“ (натос на броду — Verdeck).

„Почнем горе доле ходати, но кад ме ноге заболеше, седнем на „тугу“ (кућица на крми) и почнем поново гледати у Боспор.

Наставиће се )

## Ж И С Т И Ћ И.

### СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Социјалне демократе“, шаљива игра у 3 чина по Гирнтовој новели: „Die Socialdemokraten“ написао Коста Ристић После тога: „Фрише фире“, шала у 1. чину, написао Коста Ристић)

У суботу 24. фебруара ов. год. давана је по други пут занимљива шаљива игра „Социјалне демократе“, коју је по истоименој Гирнтовој новели израдио Коста Ристић. Приликом кад је ова шаљива игра врло срећно прешла „прву ватру“, те успешно прославила свој улазак у репертоар нашег народног позоришта, говорено је о садржају њеном, а и о изради, и то у хатар и једном и другом. Фактори, који су јој тада крчили пут кроз прву ватру, нису је ни овог другог пута изневерили. Међу тим факторима није баш последње место заузимала подела улога у тој шаљивој игри, а та је подела остала недирнута. Други су фактори нераздељиво скопчани са целином, те и нехотице мораше бити сви на окупу. Радило се од страце тих фактора сложено и савесно. Савесно, да, па ипак се нашло нешто, о што је машина у свом раду мало запињала, мало се спотицала. До душе закачалка та беше мајмунска, те не могаше машину ни за час зауставити, али на што да се и излаже машина тој спасности без сваке нужде. Тиче се то Вајсенборна г. Добриновића. Он је, да богме, као један део оног фактора, за који рекосмо, да није од мале важности, савесно вршио оно, што је при подели посла на њ — ненадано и случајно — пало било, али је ту баш еклатантно на видик изашло, да је оправдано оно: *Naturam expellas furca*. Ситуација, у којој се Вајсенборн од почетка па све до пред крај налази, није чисто смешна — бар за њега не. За њ је шта више жалосна, а за оне око њега тек у пола смешна, а у пола и невољна. Неколике његове, у које мало својом кривњом, мало опет и без ње упада, чине, те га човек жали; а радо би га из невоље извукао, јер је Вајсенборн — тако се бар после ишчаури — поштена сликарска душа. Па да, ми жалимо г. Добриновића, који нас је формално размазио својом једром, природном

свагда промишљеном и непретераном комиком, — те нам не иде од руке, да га из невоље извучемо, па још без икакве нужде — јер како се нама чини не беше нужде, да г. Добриновић у неприлике улази, кад болесничка листа наше позоришне дружине није у овој сезони своју функцију започела — и не започињала је бог дао!

„Социјалне демократе“ беху тога пута тако галантне, те уступише један део вечера малом „ајнактеру“, кога је писац му, Коста Ристић, са свим смело крстио омиозним именом „Фрише фире.“ Смелост пишчева и омиозност наслова пада у очи само оном, који познаје и достојно схваћа важност те две речце. Па каква важност може бити у две са свим простјејше речце? Огромна, те како огромна. Запитајмо само свет, који те речи без неког пијетета ни са усана не пушта, коме се при тим речма срце у грудима од милине топи, — запитајмо даље свет, који се тих речи клопи као живе ватре, коме се и од саме помисли на те речи кожа жежи, — па ћемо по различитим шкалама, у којима се те две речце изговарају, познати, е немамо посла са простјејшим речима. Зар су то обичне, простјејше речи, које у *dur*-у изговорене исказују необично усхићење и блаженство, а у *moll*-у ужас и грозу. Заиста нечувено! Једне те исте речи, па колико у њима противности кад се велики терц за по тона ниже помакне, кад се из *dur*-а пређе у *moll*. — Е, али треба знати, шта је ту велики, шта ли мали терц. Велики терц је уживање у „пријатној“ забави, у којој ти затно време тако брзо прође, да за ту своју услужност иште и ремунацију, — акорд „Фрише фире“ са таким великим терцом звони весело, радосно. А мали терц није ни више ни мање до пренебрегавање светих дужности, проигравање многог чега важнијег и — акорд „Фрише фире“ са тим малим терцом звони тужно, тужно, звуци му човека обарају, али и дижу — на борбу. Ти су звуци дигли и Косту Ристића, те је смело и одважно изишао на мегдан. Кад се рекне, да је од оног света, што смо га мало час питали за важност речи „Фрише фире“, подоста дошло, и то једна половина, да са неким надмоћним смешењем

прими од незваног „ментора“ моралну придику, — да ће тако што бити, то је томе свету већ наслов рекао —, а друга половина, да некако срцу свом одлане — то се онда може увидети, да је у писца смелости било, кад својој шали на чело није ништа друго метнуо, него баш оне омиозне речи. Но та смелост није била штетна ни у ком погледу. Тенденција је тиме очито изражена била, па је онда сваком годило, да се у својој мисли о тенденцији није преварио; а најмање се, чини нам се, у њој преварила прва половина горереченог света.

У Ристићевој шали тенденција је прва и главна ствар. Она некако абсорбује у себи остало све тако, да даје повода сумњи, е је писац са тим осталим у погледу спрам тенденције мађијски поступао. Но најпосле и није могло бити друкчије. Дубље деталирање осталих фактора морало би за који мах тенденцију у закутак бацити, а у таквој скроз и скроз тенденцијозној шали, као што је „Фрише фире“, не би се то дало учинити без штете по саму тенденцију. Тако се дакле човек мора помирити и са релативно сувише строгом казном, којом је Спасићка своје грехе откајала — метнула је на коцку девојачки образ и поштење своје ћерке — мора се човек помирити и са сувише наглом променом у души Спасићкиној — та сувише нагла промена последица је сувише строге казни. Са свим се тим човек помирити може, а и мора, као што се могло увидети при приказу те шале, која је по својој јасно обележеној тенденцији и предмету исте имала тако чудну снагу, којом је у правом смислу речи палила, да је у своме току морала застајати, јер ју је бурно плескање прекидало.

Да ли би нужно било исприповедити сам садржај те шале? Мислимо не! Та знају је добро они, које је интересовала, — а интересовала је све, који појимају важност насловних речи. За остале, који у ту тајну нису посвећени, требало би још неких прецендија, а да би могли потпуно схватити садржај те шале. Прецендије их баш не би веселиле, те тако ћемо прећутати и садржај Ристићеве шале.

„Фрише фире“ су одиграли опет „Фрише фире“. То беху гђца Ј. Поповићева, гђца Л. Хаџићева, г. Доброновић, и мала М. Максимовићева. Гђца Ј. Поповићева била је „unter den frischen vieren die frischeste“ Не можемо јој веровати да и она није који часаак слободе од својих дужности на то употребила, да бине мало међу „слатке“, јер оно њено „ух, слатка“ морала је присти из првога извора. Гђца Ј. Поповићева невала је у том квартету „прим“. Добро су јој секундирала гђца Л. Хаџићева и г. Доброновић, а боме и мала Максимовићева није дистонирала. На тој су дакле страни била четири адуга у руци, и то понајјача. Је ли дакле чудо, што је „платка“ била на другој страни.

Леп успех, што га је имала шала „Фрише фире“, нека је Кости Ристићу доказ, да није пошао путем неравним. Фонда без сваке сумње у њему има, још је дакле само стало до тога, да се оберучке тај фонд захвати, да се ревно из њега вади, како би се већ једаред кобна стагнација у писању оригиналних глума одагнала; а и крајње је већ време, да се та стагнација одагна, јер у крај ње нам од неког времена прети ужасна поплава од стране неког, тобоже, модерног укуса, који sans gêne слави код нас оргије. Шат се с њиме у коштац ухвати мало конзервативнији укус, те га у неколико и потисне!

Г.

## П О З О Р И Ш Т Е.

\* (Народно позориште у Загребу.) 6. марта о. г. приказана је у Загребу у корист г. Ј. Сајевићке „Белиалова кћи“, шалива игра од Р. Кнајзела. О тој представи пише „Obzor“ ово: „Гђа Сајевићка остала је и у туђини верна своме народу, а кад се згода пружила, да се поврати — поврати се пуна знања и искуства у уметности, којој је посветила живот. Сада је готова уметница и свака њена улога има на себи мање више белегу савршенства. Чим се појавила г. корисница, удари опћинство у живо плескање, и неколико красних китица изрази јој нежно поштовање, које за њу гаји опћинство „Белиалова кћи“ у нечем сећа на познату шаливу игру „Језујита и његов питомац“, бар у нутарњој форми, али вањском формом свакако заостаје за глатким францеским делом. Умировљени часник барон Костан повуче се на своје имање, да се за прошле грехе покаје. А страхан грех мори његову савест. Некад је завео неку девојку, а сада му његова управитељица, удовица Бернакова, сваки час спомиње, да је иста са њерком својом погинула. Бернакова је језујиткиња, т. ј. чини се да је побожна, а и друге гради за побожне, да наведе барона на свето дело, не би ли на име њој оставио свој иметак. У томе је помаже кандидат теологије Бајланд, а управо лукава удовица рада би кандидату прибавити властелински пасторат, а тада би је кандидат морао узети за жену. Међу тим има доћи у варош Клара Валфридова, коју баронов пријатељ препоручио њему, да му буде забавница. Пре него што ће Клара доспети на своје место, упозна се са бароновим нећаком плем. Варнбергом, лакоумником добра срца, али пуна дугова. Од тога и од сељакиња дознаје, какав дух влада у вароши и она предузима, да га замени бољим. Наравно кад дође у варош, где се међу тим и баронов нећак нашао, претварајући се такођер да је човек побожан, који путује у свету земљу, сукوبي се са кандидатом и с удовицом Бернаковом, али за то предобије за себе барона. Кад јој га лукава удовица опет отргне, покуша задње средство: изјави му, на име, да га је удовица грозно преварила, да жена, коју је завео, није погинула од своје руке пре двадесет година са дететом, већ да је не давно умрла, а да је она сама њезива кћи. Удовица буде протерана, нећаку се поплаћају дугови, а Клара полази на послетку за измученога и у њу залубљенога кандидата.

Приказивало се врло лепо. Особито је г. корисница имала свладати занимљиву и смелу улогу, па ако велимо, да је неколико пута опћинство усхатила баш до занесености, рекли смо доста. Особито је у г. Сајевићке хвале вредан свежи начин, којим она своје улоге обрађује. Гђца Перисова имала је по све исту улогу као у „Језујити и питомцу“, а она ју је годно извела. Међу сеоским девојкама играла је гђца Краљева врло одлучну улогу. Г. Милан забавио је својим бароном врло добро, и заиста сваки крет беше му канда из природе узет. Г. Мандровић извео је строга кандидата прецизно, како смо вични гледати од њега. Г. Бан имао је опет улогу по својој ћуди, улогу, коју је управо мајсторски одиграо. Пренављање пред властелином пошло му је баш посве за руком. И његова персонификована савест — човече, плати дугове! Шишарић је нашао у г. Сајевића изврсна заступника. Од сељака беше најзабавнији г. Ружић.“

Издаје управа српског народног позоришта

# СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

33. ПРЕСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 23.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 3. МАРТА 1879.

Први пут:

## ДВЕ СИРОТИЦЕ.

Драма у 8. слика а 6. чинова, од Џона Оксенфорда, превео Сава Петровић.

I. Слика: Две сиротице. — II. Слика: Пировање у летниковцу: Бел Ер. — III. Слика: Породична тајна. — IV. Слика: На сен-силписком тргу. — V. Слика: Ханријета. — VI. Слика: Салпетријерска казнионица. — VII. Слика: Лујза и Пјер. — VIII. Слика: Мати и кћи.

### О С О Б Е:

Гроф Линијер, министар полиције . . . . .	Зорић.	
Маркез Де-Прел . . . . .	Лукић.	
Арманд кавалер Водрејски . . . . .	Марковић.	
Жак . . . . .	Рајковић.	
Пјер, брат му . . . . .	Ружић.	
Доктор . . . . .	Рајчевић.	
Пикар, собар водрејев . . . . .	Добриновић.	
Лафлер . . . . .	Ћирић.	
Маре . . . . .	Поповић.	
Гроф Маљи	} пријатељи Маркеза Де-Прела . . . . .	Јовановић.
Маркез Д' Естре		Десимировић.
Грофица Дијана Линијерова . . . . .	Д. Ружићка.	
Лујза	} две сиротице . . . . .	М. Рајковићка.
Ханријета		С. Максимовићка.
Фрошарова, мати жакова и пјерова . . . . .	Ј. Поповићева.	
Маријана . . . . .	Л. Хаџићева.	
Женевијева, предстојница салпетријерске казнионице. . . . .	Б. Хаџићева.	

Слуге, гости, војници, грошићари, просијаци, господа и госпође, сељаци, пиљарице, робови и робњање.

Збива се у Паризу 1785. год.

У недељу 4. марта по други пут: „Две сиротице.“ Драма у 8 слика а 6 чинова, од Џона Оксенфорда, превео Сава Петровић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.